

ANTIKVARISK DOKUMENTASJON

Rosetårnet barnehage

Olav Kyrres gate 59

Innhold

1 Innledning.....	2
2 Sammendrag	4
3 Vernestatus - sentrale begreper.....	5
4 Områdets historie og områdebeskrivelse	6
5 Bygningen	8
5.1 Realia	9
5.2 Bygningshistorie	9
5.3 Bygningsbeskrivelse.....	12
5.3.1 Konstruksjon.....	12
5.3.2 Fasader	12
5.3.3 Interiør/planløsning.....	17
5.3.4 Uteområde	17
6 Verneverdier og anbefalinger.....	18
7 Kilder.....	19

1 Innledning

Historisk har offentlige byggeri ofte vært påkostet og prestisjetungt, kjennetegnet ved solide og varige materialer og høy arkitektonisk kvalitet. Tidligere privateide bygninger, også disse av svært høy kvalitet, har av ulike årsaker kommet i offentlig eie. Slik har kvalitet og historie sammen ført til at Bergen kommune nå eier en rekke bygninger med høy kulturhistorisk verdi.

Bergen kommune, ved Etat for bygg og eiendom, har satt i gang et omfattende arbeid for å få oversikt over vedlikeholdsbehovet og tilstanden på de kommunale bygningene, og iverksetter tiltak med sikte på å oppnå et alminnelig vedlikeholds nivå for alle eiendommene. For de verneverdige bygningene er dette også i tråd med nasjonale målsettinger for kulturminneforvaltningen. Et godt vedlikeholds nivå sikrer bevaringsverdier og fører samtidig til reduksjon i behovet for omfattende reparasjonstiltak. Dette betyr også at originalmaterialer og bygningsdeler i større grad kan bevares, fremfor å skiftes ut, og er derfor et godt kulturminnevern.

Våren 2015 har Byantikvaren dokumentert 32 kommunale bygninger med kulturhistorisk verdi. Bygningene har ulikt formelt vern. Dette skyldes flere forhold. De dokumenterte bygningene er likevel alle definert som verneverdige bygninger av Byantikvaren og bør forvaltes som det. Bygningene er i kategoriene barnehager, kulturbygg og administrasjonsbygg. Listen dekker ikke alle de kommunalt eide bygningene i disse kategoriene. Noen bygninger og bygningskompleks er nylig istandsatt, eller er under istandsetting, og faller derfor utenfor dette kartleggingsprosjektet. I samråd med Byantikvaren, har Etat for bygg og eiendom valgt ut bygningene med verneverdi innenfor de tre kategoriene og gitt Byantikvaren i oppdrag å lage enkle kulturhistoriske rapporter for disse. Rapportene inngår i eiendomsdatabasen for kommunale bygninger og som bakgrunnsmateriale for tilstandskartlegging av disse bygningene. Den bygg- og branntekniske tilstandskartleggingen er utført av eksterne konsulenter på oppdrag, med utgangspunkt i standard for tilstandskartlegging av verneverdige og fredete bygninger, og har gått parallelt med dokumentasjonsarbeidet. Innenfor tilgjengelig kapasitet og anledning, har Byantikvaren deltatt på en rekke av tilstandskartleggingene for å kunne bistå med informasjon og konkrete kulturminnefaglige råd vedrørende anbefaling av tiltak for brannsikring og vedlikehold.

Eiendommene representerer en bygningskatt for fellesskapet og viser hele spennet mellom internasjonale ikon og mer anonyme og tidstypiske bygninger, alle uttrykk for idealer og strømninger i sin samtid. I dokumentasjonsarbeidet Byantikvaren her har gjort for et stort antall bygninger, har det ikke vært mulig med grundige analyser eller kildesøk. Bestillingen har vært enkle rapporter som kan danne et bilde av de kulturhistoriske verdiene knyttet til den enkelte

bygningen, som et «føre var» ved planlegging og gjennomføring av tiltak. De kulturhistoriske rapportene er derfor ikke uttømmende for de enkelte bygningene, men baseres på tilgjengelige digitaliserte kilder, egne arkiver, litteratur, fagkunnskap og faglige vurderinger. Det er ikke gjort fysiske arkivøk i offentlige arkiv, og heller ikke bygningsarkeologiske undersøkelser. Det må derfor tas høyde for eventuelle feilkilder. En grundigere analyse kan være nødvendig dersom det skal gjøres mer omfattende tiltak på enkeltbygninger. Gjennom arbeidet har Byantikvaren fått god kjennskap til de enkelte bygningene. Rapportene gir noen overordnede anbefalinger og råd for hvordan de kulturhistoriske verdiene best kan ivaretas i hver enkelt bygning. Uten at konkrete tiltak er planlagt, er det likevel vanskelig å gi noe annet enn mer generelle anbefalinger basert på verneverdiene som beskrives. Vi vil derfor understreke at Byantikvaren gjerne bistår med råd når konkrete tiltak skal gjennomføres, slik at man sammen kan finne gode løsninger for både bruk, drift og vern. Vi vil i denne anledning også peke på Riksantikvarens veiledere som nyttige kilder til informasjon av mer bygningsteknisk karakter. (Se <http://www.ra.no/Veiledning>).

Følgende 32 bygninger er inkludert i dette dokumentasjonsprosjektet:

Barnehager	Administrasjonsbygg	Kulturbygg
Kalfarveien barnehage	Kommunehuset i Arna	Barnas Kulturhus
Kalmargaten barnehage	Kommunehuset i Eidsvåg	Ungdommens Hus
Nordnes bydelshus-Klosteret bhg	Kommunehuset på Nesttun	Danckert Krohn seniorsenter
Rosetårnet barnehage	Neumannsgt 1	Lysverksbygget (KODE 4)
Sletten barnehage	Strømgaten 10	Rasmus Meyers samlinger (KODE 3)
Indre Arna barnehage	Hagerupsgården	Gamle Norges Bank
Laksevåg barnehage	Gamle Brannstasjon	Latinskolen
Årstad Brannstasjon barnehage	Gamle Bergen Kretsfengsel	Schøtstuene
	Det gamle rådhus	Siljustøl
	Magistratbygningen	Troldhaugen
	Bergen rådhus	Landås hovedgård
	Manufakturhuset	
	Gamle Tinghus	

En god bruk hvor kulturminneverdiene legger premisser, er også et godt langsiktig vern av bygningene. På den annen side, vil også de kulturhistoriske verdiene i bygningene gi kvaliteter til den daglige bruken.

Rapportenes oppbygning er lik og basert på våre erfaringer med tidligere kulturhistoriske rapporter. Innledningsvis har de et sammendrag av rapporten, samt definisjon av sentrale fagbegreper. Dernest følger en kort områdebeskrivelse for å sette bygningene inn i en fysisk kontekst, før selve bygningen beskrives og settes i kulturhistorisk sammenheng. Rapportene avsluttes med en vurdering av verneverdier, faglige anbefalinger og kildeangivelser, samt eventuelt kartmateriale. Hvor omfattende de enkelte delene i rapportene er, vil avhenge av kildetilfang og betydning for forståelsen av den kulturhistoriske bygningen. En del fotomateriale er tatt med i rapportene som illustrasjoner. Vi har også et mer omfattende fotomateriale som vil gjøres tilgjengelig for Etat for bygg og eiendom.

Byantikvaren takker for oppdraget og ser frem til videre godt samarbeid i forvaltningen av disse bygningsskattene.

2 Sammendrag

Rosetårnet er en særpreget murbygning fra 1870-tallet med arkitektonisk og arkitekturhistorisk egenverdi, som en av få bygninger i romansk stil i Bergen. Fasadene og eiendomsstrukturen tillegges verneverdi, interiørene er totalt bygget om.

Bygningen inngår i et homogent og sårbart bygningsmiljø på Nygårdshøyden med villaer av høy arkitektonisk verdi fra 1870-tallet og fremover. Kvartalet avgrenses av Rosenbergsgaten, Olav Kyrres gate, Sydneplassen og Vestre Torvgate/Johanneskirke-trappene. Det er særlig interessant hvordan bygningsvolumene og hagene er fordelt i det bratte terrenget. Rosetårnet er med sin terrasserte eiendom og hage et vesentlig element i dette miljøet, hvor helhetsvirkningen fremheves som særlig viktig.

3 Vernestatus - sentrale begreper

Verneverdig: At en bygning er verneverdig betyr at den er verdt å verne/bevaringsverdig/verdt å ta vare på fordi det har kulturhistorisk, arkitektonisk eller en annen type verdi. At bygningen er verneverdig innebærer likevel ikke at den har en juridisk vernestatus.

Vernet: Når en bygning er vernet, har den en formell, juridisk vernestatus og kan ikke uten videre rives eller endres. En vernet bygning kan enten være regulert til spesialområde bevaring/hensynssone i en kommunal reguleringsplan eller fredet etter kulturminneloven (se dette). Noen bruker vern/vernet bare om det reguleringsmessige vernet og ikke om fredning, men "vernet" er egentlig en samlebetegnelse.

Fredet: Ordene fredet og vernet brukes ofte om hverandre, men fredet brukes oftest om – og bør forbeholdes for - kulturminner som er fredet etter kulturminnevernets egen særlov, kulturminneloven. Ordet brukes slik i dette dokumentasjonsprosjektet. Kulturminner kan være automatisk fredet i kraft av sin alder ("fornminner" fra før 1537, stående bygninger fra før 1650 samt sunkne skip og samiske kulturminner som er eldre enn 100 år). Yngre kulturminner kan vedtaksfredes av Riksantikvaren. Dette krever en høringsprosess og et vedtak. Hvis et kulturminne av nasjonal verdi er truet, kan Riksantikvaren eller fylkeskommunen gå til midlertidig fredning mens fredningssaken utarbeides.

SEFRAK: SEFRAK er et nasjonalt bygningsregister. Registeret skulle inneholde alle bygninger i Norge bygd før 1900. Mange steder er bygningene også evaluert med tanke på verneverdi. Registeret ble hovedsakelig utarbeidet mellom 1970- og 1990-tallet, men det ble aldri komplett, og noen steder pågår fremdeles registreringer. Navnet SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge, som er det organet som startet arbeidet med registreringen.

4 Områdets historie og områdebeskrivelse

Bygningen er en del av en svært spesiell bygningsrekke langs Olav Kyrres gate nordside fra Christies gate til toppen av Nygårdshøyden. Den henger sammen med et homogent miljø som avgrenses av Rosenbergsgaten, Olav Kyrres gate, Sydneplassen og Vestre Torvgate. Dette kvartalet er et produkt av Bergens første «moderne» reguleringsplan av 1855, som også omfattet det ubebygde området vest for det gamle byområdet og opp mot Sydneshaugen. Reguleringsplanen la ut dette området i relativt små, firkantede kvartaler, som stort sett ble bebygget med murleiegårder fra 1880-årene av. Kvartalet med Rosetårnet avviker fra dette mønsteret ved at det ble lagt ut til villaer med hager, bestemt for velstående kjøpere.

Figur 1: Kvartalet fotografert fra sør i 1987 (Foto: Knut Strand, Riksantikvarens arkiv).

Utbyggingen her må sees i sammenheng med den samtidige utviklingen av Kalfar-området sør for den gamle bykjernen: Her foregikk en tilsvarende utparsellering for bygging av villaer med hager, som en refleks av en allmenn bevegelse i tiden der velhavende byborgere flyttet ut av et stadig mer forurenset sentrum. Kvartalet utgjør også en klar parallell til Homansby-kvarteret i Oslo fra samme tid.

Kvartalet med villaer opp mot Sydnesplassen kommer svært tidlig i prosessen med villabygging utenfor bykjernen. De første villaene ble oppført 1868-70, Rosetårnet ble bygget først.

Bygningene i kvartalet er også tidlige eksempler på at deler av Sydneshaugen og platået var planlagt som et eksklusivt kvarter med villaer og fornemme leiegårder i 2,5 etasjer. Dette aktuelle kvartalet representerer den eldste fasen av denne planlagte utviklingen, og er en svært verdifull restbestand av villabebyggelsen i det som den gang var byens nære utkant. Bestanden var en gang mye større, men har blitt redusert som følge av store bygninger i UiBs regi, som realfagbygget og Studentsenteret.

Kvartalet består av 7 villaer, 6 av dem fra 1860-70-årene. Bygningsmiljøet er arkitektonisk sett helhetlig og stilmessig preget av historismen, bygningene er utført i en rekke av tidens ny-stiler. Rosetårnet er for eksempel oppført i nyromansk stil/rundbuestil (se avsnitt under fasader). Bebyggelsesstrukturen er også svært helhetlig, med villaer i mur omgitt av inngjerede hager. Terrasseringen av det bratte området gir kvartalet mye av dets særpreg, og de to bygningene ovenfor Rosetårnet fortsetter den avtrappende virkningen. Hagene er enda i behold som åpne felt rundt husene, og de gamle hage- og terrassemurer er bevart. Til en viss grad er også smi- eller støpejernsgjerdene bevart.

Kvartalet er lite berørt av byggevirksomhet etter 1890.

5 Bygningen

Figur 2: Skråfoto med Rosetårnet avmerket med gul sirkel (Foto: Bergen kommune/BlomWEB Viewer).

Figur 3: Kart med Rosetårnet avmerket i gult (Kilde: Bergen kommune 2015).

5.1 Realia

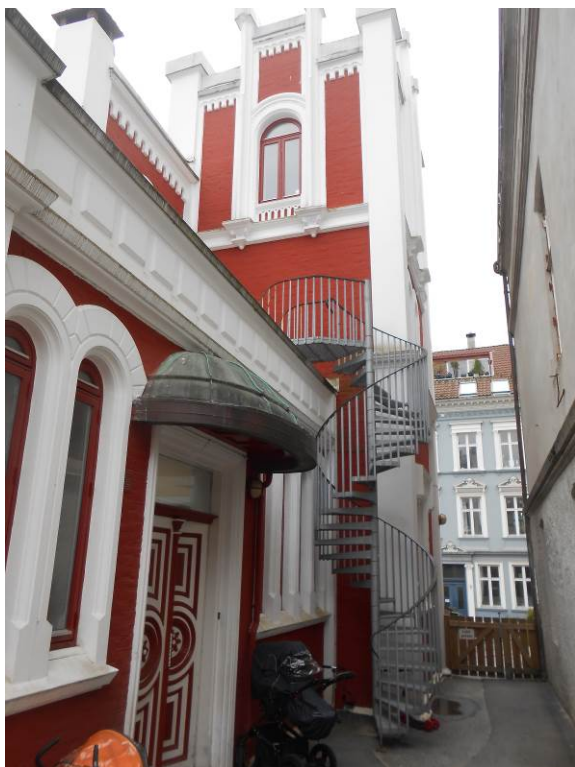
Byggeår:	1877
Adresse:	Olav Kyrres gate 59
Gnr./Bnr.:	164/1132
Bygningsnr.:	139283090
Plan-ID:	KPA planID 60910000, ikrafttrådt: 24.04.2013 KDP Sentrum planID 15780000, ikrafttrådt: 10.12.2001
SEFRAK-ID:	-
Askeladden-ID:	-
Vernestatus:	KPA: hensynssone Bevaring kulturmiljø jfr. retningslinje § 27.3.5 Kdp 15780000: I plankart 2 angitt som bygning med høy antikvarisk verdi, reguleringsbestemmelse § 4.1

5.2 Bygningshistorie

Bygningen hører til de tidligste utbygginger på Sydneshaugen og Nygårdshøyden. Grunneiendommen er registrert i 1877. Bygningen er oppført som villa 1877 for jernbaneingeniør Brun med Conrad Fredrik von der Lippe som arkitekt. (Andre kilder oppgir jernbanedirektøren selv som arkitekt, men von der Lippe vurderes likevel som mer sannsynlig. Han var Stadskonduktør i Bergen fra 1870-90 og utdannet i Hannover, Darmstadt og Wien. Han tegnet blant annet Finnegårdens taske og Ole Bulls villa på Lysøen).

Tårnet kom til først i 1881, men har trolig vært tegnet inn helt fra starten.

Hovedinngangspartiet med entreen har alltid ligget på sørvestsiden av huset, men i 1913 ble det i tilknytning til entréen bygget til et lite vindfang og toalett i nord, altanen i andre etasje har kommet som en naturlig forlengelse av dette. Bygningen fikk dermed en noe mer sluttet form på grunnplanet, ved at det opprinnelig inntrukne vesthjørnet ble tatt inn i boligarealet. I dag er det et glasstak på altanen som gir lys til rommet under.

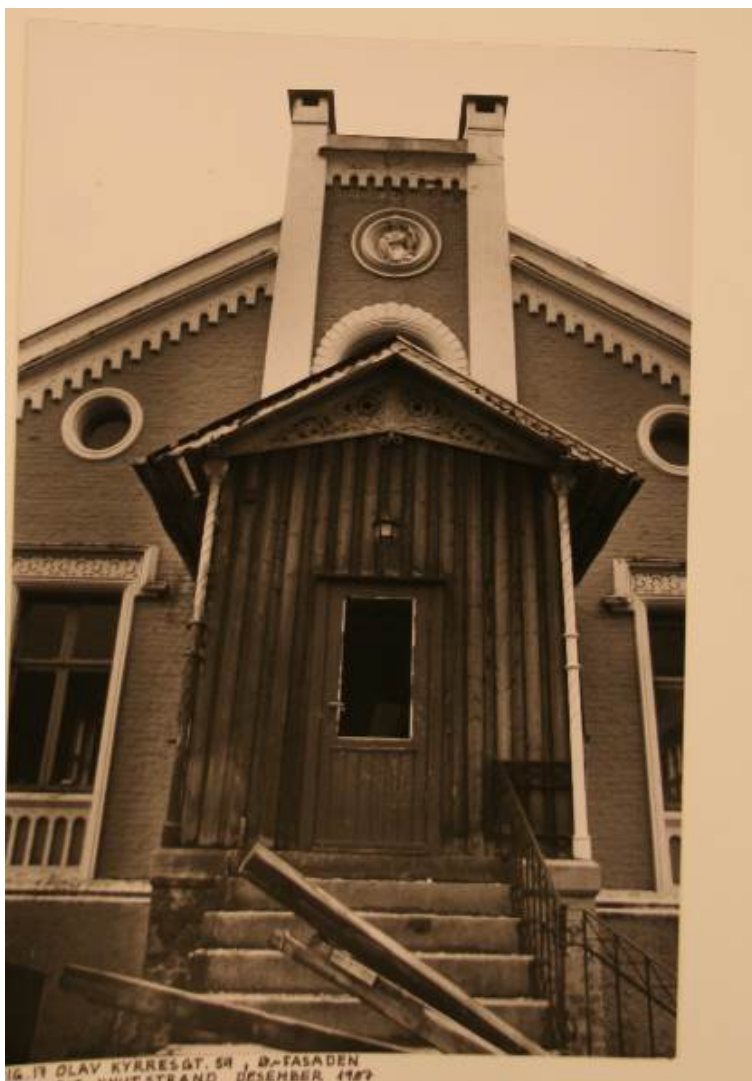

Figur 4: Hovedinngangen har sin opprinnelige plassering, og den tofløyede døren er original. Den kobbertekkede baldakinen er trolig også opprinnelig (Byantikvaren 2015).

På hagefasaden mot nordvest lå opprinnelig kjøkkeninngangen, der hvor det er en trapp og en inngang også i dag. Her har det tidligere vært et tilbygg for WC, som i dag er borte. Tilbygget er avmerket som murbygg på kart fra 1880. Det kan fremdeles avleses i dagens fasade, da inngangsdøren er betydelig lavere enn vinduene og øvrige dører.

Frem til 1947 var Rosetårnet enebolig. Mellom 1947 og 1987 huset bygningen det gamle musikk-konservatoriet. På slutten av 1980-tallet ble bygningen rehabilitert til barnehage, en bruk den fremdeles har. Bygningen er fullstendig bygget om innvendig, dette har antagelig skjedd allerede i musikkonservatoriets dager, da bygningen i utgangspunktet ble ansett som lite egnet til dette formålet. Flere utvendige endringer antas imidlertid å være fra ombyggingen til barnehage.

Det har fra et tidlig tidspunkt, kanskje opprinnelig, vært et åpent overbygg med saltak over altanen som vender mot hagen. Dette hadde løvsags- eller støpejernsutsmykning i gavlen (vanskelig å bedømme ut fra historiske foto). Dette partiet er i dag bygget inn og kledd med trepanel utvendig, noe som skjemmer gatefasadene vesentlig. Det flotte tofløyede hagetrappen med repos er også utstyrt med et plankegjerd som ikke er tilpasset bygningen. Samme sted er det også etablert en uheldig rømningstrapp. Det er en tilsvarende rømningstrapp også på vestsiden, denne er imidlertid mindre synlig og vurderes som et akseptabelt tiltak.

Figur 5: Fra hagealtanen slik den så ut i 1987. Altanoverbygget er allerede kledd inn med panel, men vi skimter dekoren i mønet, enten i jern eller utskåret tre. Rekkverk i smi- eller støpejern (Foto: Knut Strand, Riksantikvarens arkiv).

Et opprinnelig smi- eller støpejersrekkverk rundt selve tomten er på et tidspunkt blitt fjernet.

I forbindelse med at nabobygningen i Rosenbergsgaten 27 var omsøkt revet, ble det i 1987 utarbeidet et fredningsforslag for hele kvartalet av professor i kunsthistorie, Per Jonas Nordhagen. Forslaget var begrunnet med kvartalets byplanhistoriske verdi, som ble gitt nasjonal betydning som et meget tidlig eksempel på et villaområde på Vestlandet, undergitt en enhetlig regulering og terrengbehandling – og skapt av periodens fremste arkitekter. Bygningen ble bevart, kvartalet karakterisert som fredningsverdig av Riksantikvaren, men likevel ikke fredet.

5.3 Bygningsbeskrivelse

5.3.1 Konstruksjon

Bygningen er oppført i murstein og kalkmørtel med slemmede ytterfasader. Taket er trolig alminnelig sperretak.

5.3.2 Fasader

Bygningen er oppført i én etasje på underetasje i fallende terreng, og har et asymmetrisk hjørnetårn i tre etasjer. Underetasjen har murer som skrår utover ned mot terreng.

Hovedvolumet har saltak, tårnet flatt tak. På sørøstsiden er det en stor veranda hvor en tofløyet trapp med repos leder ned i hagen. Utkikkstårn og stor veranda er motiv som går igjen på mange fasjonable villaer på 1800-tallet. Verandaen er i dag bygget inne og kledd med panel, en endring som vurderes som svært uheldig. Tidligere var det her et åpent overbygg med saltak hvor utskjæringer i tre eller smijernsornamenter prydet gavlen.

Figur 6: «Dette lille slott var det første huset som ble oppført i dette strøket, og er et bergensk Oscarshall i miniatyr» (sitat, Henrik Von Achen). Som på Oscarshall er tårnet bygningens hovedmotiv, og markeres også ved et lite karnapp og høy tetthet av buede vindu (Foto: Byantikvaren 2015).

Ytterveggene i mur er slemmet og rødmalt, og arkitektonisk viktige ledd er i dag markert med hvitt. Opprinnelig har disse trolig vært gule, i alle fall hjørnepilastrene. Fasadene preges av mange vertikale fasadebånd, såkalte *liséner*, både i tårn, gavl og øvrige vegger. Videre er gesimsen markert med dekorative blindbuefriser, og mange vinduer er runde eller har buet overdekning. Alt dette er fasadeutstyr som plasserer bygningen innen nyromansk historisme, såkalt *rundbuestil*. Nyromansk betyr i arkitekturen en rundbuestil, i Norge vanlig ca. 1840-90, samtidig med nygotikken. Detaljene har forbilde i middelalderens romanske rundbuestil. Nyromansk er en av flere ny-stiler i en arkitekturepoke på 1800-tallet kalt historismen, en slags romantiserende, tilbakeskuende retning som hentet stilelementer fra flere foregående perioder. Andre eksempler på historisme er nygotikk, nyrenessanse og nybarokk. Det er også vanlige krysspostvindu i bygningen, disse er utstyrt med ornamenterte overstykker i gips.

Tårnet er bygningens hovedmotiv og markeres særlig med tett bruk av liséner og buede vindu, samt karnapp mot gaten som et lite ekko på gateplan av det høye tårnet over. Karnappet lå opprinnelig i tilknytning til et røkeværelse, og verandaen til dagligstuen. Sirkelen er et annet fasadeelement som går igjen, både i vindu, gavlmedaljong og den opprinnelige og svært forseggjorte inngangsdøren. Gavlen mot hagen er også markert med buet vindu og en medaljong hvor ingeniøren har plassert sine tekniske symboler; passeren og vinkelhaken.

Bygningens hovedinngangsdør er en tofløyet tredør med rike utskjæringer og dype profiler. Også her er sirkelen et hovedmotiv. Alle vinduene i bygningen er skiftet, men vindusåpninger antas å være som opprinnelig.

Bygningen har opprinnelig hatt skifertak, i dag er det grå betongtakstein og beslag av sink. Det er etablert flere takvindu.

Bygningens hovedform og fasadeuttrykk er godt bevart.

Figur 7: Den romanske gavlveggen hvor også altanen ligger, er et annet arkitektonisk hovedmotiv. Innbyggingen og rømningstrappen er lite tilpassede tiltak på en eksponert fasade (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 8: I gavlen mot hagen er en medaljong hvor jernbaneingeniøren har plassert sine tekniske symboler; passeren og vinkelhaken (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 9: Den tofløyede trappen som leder fra hagen og opp til verandaen. Rekkverket her har historisk vært et transparent smi- eller støpejernsrekkverk som tillot det symmetriske trappeløpet å fremstå som en helhet (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 10: Bygningens nordvestfasade, Døren helt til høyre i bildet var opprinnelig kjøkkeninngang, og her var det i 1880 også et tilbygg for toalett. Dette er forklaringen på at dørens øvre avslutning i fasaden er lavere enn vinduene. Trappen opp til døren er også fra denne tiden (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 11: Inngangsdøren er opprinnelig og har rike utskjæringer og rike profiler (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 12: Karnappet i foten av tårnet er utstyrt med rundbuene vindu i nyromansk historisme. Inngang via en liten trapp til rommet som opprinnelig var et røkeværelse (Foto: Byantikvaren 2015).

5.3.3 Interiør/planløsning

Interiørene er helt ombygget og har ikke bevart noe av antikvarisk interesse.

5.3.4 Uteområde

Den opprinnelige hagen er opparbeidet til uteområde for barnehage, og det er satt opp noen enkle uteboder. Ellers er hagen ubebygget. Historisk var det villahage her, men selve beplantningen er borte. Denne kan likevel tilbakeføres. Terrasseringen av tomten er i seg selv verneverdig. De to bygningene og hagene ovenfor fortsetter den avtrappende virkningen som det bratte terrenget tilsier.

Det er i dag satt opp et enkelt plankegjerdet rundt eiendommen. Dette harmonerer dårlig med strøkskarakteren og de elegante villaene i kvartalet, og på sikt anbefales det at gjerdet erstattes av et bedre tilpasset gjerde med høyere kvalitet i material og utførelse.

Figur 13: Plankegjerdet som rammer inn eiendommen yter ikke bygningen eller villakvartalet rettferdighet. Det bør på sikt vurderes å erstatte dette med et gjerde som er bedre tilpasset strøkskarakteren (Foto: Byantikvaren 2015).

6 Verneverdier og anbefalinger

Bygningen har høy miljøverdi som del av et homogent og sårbart kvartal fra en tidlig fase av utbyggingen på Nygårdshøyden. Kvartalet med hus og terrasserte hager var regulert for villaer gjennom 1855-reguleringen og speiler viktige byplanhistoriske forhold. Området tilhørte den gang byens utkant, og kvartalet reflekterer samtidig samfunnshistoriske endringer, som den nye og særegne tradisjonen med at velstående borgere flyttet ut av selve bykjernen og bosatte seg mer landlig. Området utgjør i så måte en parallell til Homansbyen i Oslo. Terrasseringen og det at kvartalet er så helhetlig, gjør det særlig interessant. Rosetårnet er med sin eiendom et vesentlig element i dette miljøet, hvor helhetsvirkningen av bygninger og eiendommer med hager, gjerder og murer er viktig. Området er ganske enestående i Bergen sentrum.

Samtidig er det også en helt særpreget enkeltbygning fra 1870-tallet med arkitektonisk og arkitekturhistorisk egenverdi, som en av få bygninger i romansk historisme i Bergen.

Anbefalinger

Bygningens hovedform og fasadeuttrykk bør bevares, samt originaldøren med kobberbaldakin og opprinnelig fasadeutstyr i gips. Det bør stilles særlige krav til materiale og puss-systemer og maling ved fasaderehabiliteringer. Bebyggelsesstrukturen med villa omkranset av en terrassert og inngjerdet hage bør også beholdes.

Når det gjelder innbyggingen av veranda, bør det på sikt vurderes om denne kan åpnes igjen, eventuelt om innbyggingen kan endres slik at den bedre tilpasser seg den historiske bygningen. Også rekkverket på trappen bør i material og utførelse tilpasses bedre. Rømningstrappen på denne fasaden bør også revurderes/flyttes. Videre bør det ved fremtidig skifte av takteking vurderes å tilbakeføre til skifertak.

Inngjerdingen av eiendommen er heller ikke tilpasset kvartalets enhetlige utforming, og vi anbefaler at man på sikt erstatter plankegjerdet med et bedre tilpasset gjerde.

Dersom det skal foretas endringer eller større rehabiliteringer, ber vi om at Byantikvaren kontaktes for å diskutere forslaget.

7 Kilder

- Braarkiv: eldste dokument 1901.
- Per Jona Nordhagen. Bilag til fredningsforslag av kvartalet i 1987, RA Distriktskontor for Vestlandet. Hentet fra RAs arkiv.
- Espen Konglevoll, *Vi bygget Bergen.* (2003) Bergen kommune, braArkiv.
- Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden: <https://askeladden.ra.no>
- Universitetet i Bergen, Billedsamlingen: <https://marcus.app.uib.no>
- SEFRAK
- Bygdebøker, byleksikon
- Historiske kart
- Byantikvarens Kulturminnegrunnlag
- Digitale ressurser, Bergen byleksikon,
- Billedsamlingen UIB, skråfoto, historiske flyfoto,
- Byarkivet, Statsarkivet
- Kommunedelplan for kulturminner 2010-2015. Stavanger kommune 2015.

BERGEN KOMMUNE

